

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2018.i9.p94>

«БРЕКСІТ» – ПОШТОВХ ДО РОЗПАДУ АБО ЗГУРТОВАНOSTI

*Мартінова Анна Сергіївна,
Національний юридичний
університет ім. Ярослава Мудрого*

У статті досліджено можливі наслідки для Європейського Союзу у разі виходу Великобританії зі складу ЄС. Розглянуто передумови вступу Британії до Євросоюзу, особливості членства та приділено увагу вивченню причин, які стали ключовими для виходу країни з ЄС. Проаналізовано, яким чином «Брексіт» вплине на економіку провідних країн Союзу.

Британський референдум, що відбувся у червні 2016 році, спричинив шквал емоцій у світовій спільноті, поставивши майбутню долю Європейського Союзу під велике питання. Наразі висувається багато думок, з приводу того якими все ж таки будуть наслідки виходу Великобританії зі складу Союзу. Так, євроскептики наголошують на тому, що «Брексіт» може спричинити «ефект доміно» у ряді інших європейських країн. Так, наприклад, у Нідерландах, Данії, Франції результати британського референдуму сприймаються як своєрідна «перемога» і можливість проведення референдуму в майбутньому у цих країнах є цілком не виключеною. На противагу цього висувається така позиція – «Брексіт» стане кроком для ще більшої консолідації держав-членів союзу, підставою для згуртованості та плідної співпраці.

Особливу увагу приділено з'ясуванню чи можуть причини виходу Великобританії зі складу Європейського Союзу стати підґрунтям для прийняття такого ж рішення іншими країнами, і обґрунтування на рахунок цього. Також розглянуто питання щодо збільшення бюджетного внеску країн-учасниць після виходу Великої Британії зі складу Європейського союзу та думки на рахунок цього держав, що перебувають у складі Євросоюзу.

Дослідження, які наведені у статті, ґрунтуються на аналізі сучасних станів політичних та економічних процесів, що відбуваються у Європейському Союзі, а також з огляду на офіційні виступи представників Євросоюзу та Великої Британії. Велику увагу приділено працям українських науковців, які займались висвітленням питання безпосередньо щодо виходу Великобританії зі складу ЄС, а також щодо історичних передумов вступу та членства у Європейському Союзі.

Ключові слова: «Брексіт», Європейський Союз, євроскептики, наслідки для ЄС.

Martynova A.S. «Brexit» - The road to disintegration or solidarity? Author investigated potential consequences for EU in case if Great Britain abandon Europe. Examined background of joining Britain to European Union, particular qualities of membership and adumbrated disappointments, which became crucial for walkout. Analyzed how Brexit would affect major economies of EU.

The British referendum, which took place in June 2016, caused a flurry of emotions in the world community, placing the future fate of the European Union under a big question. At the moment, there are many thoughts about what the consequences of the British withdrawal from the Union will be. Thus, eurosceptics emphasize that Brexit can cause a "domino effect" in a number of other European countries. For example, in the Netherlands, Denmark, France, the results of the British referendum are perceived as a kind of "victory" and the possibility of conducting a referendum in the future in these countries is not completely out of the question. On the contrary, the position is that Brexit will be a step towards an even greater consolidation of the member states of the Union, a basis for cohesiveness and fruitful cooperation.

Particular attention is paid to clarifying whether the reasons for the UK's withdrawal from the European Union could be the basis for making the same decision by other countries, and the rationale behind this. Also, the issue of increasing the budget contribution of the member countries after the departure of the UK from the European Union and views on the account of those states that are part of the European Union are considered.

The research in this article is based on an analysis of the current state of political and economic processes taking place in the European Union, as well as the official statements of the representatives of the European Union and Great Britain. Much attention was paid to the works of Ukrainian scholars who were directly concerned with the UK's withdrawal from the EU, as well as the historical preconditions for membership and membership in the European Union.

Keywords: Brexit, European Union, eurosceptics, repercussions for EU.

Постановка проблеми. Європейський Союз ототожнюється з простором свободи безпеки та справедливості і виступає економічним та політичним союзом, члени якого пишуться участю в такому об'єднанні, а багато країн мають бажання та намір вступити до нього. З урахуванням цього, звістка про вихід Великої Британії зі складу ЄС стала шокуючою новиною, від якої і на теперішній час не в змозі оговтатись світова спільнота. Дослідження причин такого рішення та вивчення його можливих наслідків, а саме щодо майбутнього функціонування Євросоюзу, є темою для обговорень та дискусій. Вивчення причин має важливе практичне значення, оскільки їх вирішення та подальше усунення в змозі запобігти руйнівним процесам щодо виходу інших держав-членів зі складу ЄС.

Розгляд питання, стосовно Брексіту наразі є доволі актуальним, оскільки ми безпосередньо можемо спостерігати за прецедентними процесами, які відбуваються у Європі. На теренах України на сьогоднішній день вивченням цих процесів займалися такі провідні фахівці у галузі міжнародного права, як І.В. Яковюк та А.В. Грубінко.

Метою статті є визначення можливих для Європейського Союзу наслідків, у зв'язку із виходом Британії зі складу Євросоюзу. Їх аналіз дозволить зрозуміти – чи може Брексіт спричинити «ефект доміно» в інших країнах. Наразі дійсні наслідки Бексіту передбачити досить складно, однак наразі стає очевидним що є два сценарії розвитку подій – вихід Британії

стане поштовхом для реалізації статті 50 Договору про функціонування ЄС іншими державами членами або призведе до консолідації інших членів Союзу.

Велика Британія завжди займала особливе місце у складі Європейського Союзу. Політика уряду країни повсякчас була спрямована на дотримання державно-правових традицій, а саме традиції зовнішньої політики. Саме цим і обумовлюється те, що Британія приєдналась до ЄС тільки у 1973. Після Другої світової війни Британія здійснювала доволі суперечливу політику, залишаючись протягом 15 років противницею щодо вступу до Європейського Союзу. Будучи безспірним переможцем у війні, Сполучене Королівство з гордістю ставилось до своєї перемоги та спрямовувало усі зусилля на збереження цієї позиції, а так само на закріплення свого положення на світовій арені. Після приєднання країни до складу Євросоюзу більшість населення визнало такі дії необхідними та найбільш раціональними, оскільки на той час держава могла втратити свої позиції у Європі. Отже, з самого початку Британія позиціонувала своє членство у ЄС як вимушене обставинами.

Звичайно не можна казати про те, що вихід Британії з ЄС є прогнозованим, але він є більш очікуваним ніж від будь-якої іншої держави-учасниці.

Важливо також наголосити на тому, що у 2015 році між Великобританією та Союзом відбулися переговори стосовно набуття для

країни більш вигідних умов членства, які зводились до таких:

- торгівля не тільки в зоні ЄС – вихід на світовий ринок;
- відмова від побудови тісного союзу між Великобританією та ЄС;
- зниження рівня бюрократії;
- реформування законодавства у сфері міграції;

Не дивлячись на те, що в кінцевому результаті в рамках переговорів було досягнуто компромісу за всіма висунутими Британією пунктами, референдум, що відбувся у червні 2016 року показав – більшість британців все таки не бажають зберегти членство у Європейському союзі.

Виходячи з цього можна окреслити такі причини, які стали підґрунтям для виходу Великобританії зі складу Євросоюзу. Однією з головних причин виходу Великої Британії із ЄС називають економічну – більшість громадян невдоволені постійними фінансовими вливаннями в економіку ЄС та підтримку держав, які нещодавно стали учасниками союзу. На їх думку збереження цих коштів в середині держави надасть змогу покращити якість життя пересічного британця, а також країна зможе використати збережені кошти для власного розвитку.

Скасування бюджетного внеску – основна теза на користь виходу із Союзу. Щорічний вклад Великої Британії у ЄС становить близько 20 мільярдів фунтів, враховуючи витрати, які держава зазнає у зв'язку з імплементацією законодавства. Так, бюджет ЄС у 2017 році становив 157,9 млрд євро. Для порівняння: загальний внесок Британії за минулий рік складав 15,5 млрд євро, натомість з бюджету Єврокомісії країна отримала 7,25 млрд євро. Для Франції членство в Союзі обійшлося приблизно у 6 млрд євро, в той час як Німеччина внесла 15,6 млрд євро в бюджет ЄС, виступаючи найбільшим платником внесків. Отже, Великобританія виступає другою після Німеччини державою за розміром внесків, що вносяться до ЄС, а тому цілком впевнено можна казати, що Брексіт досить відчутно вдарить по бюджету Євросоюзу – за прогнозами, вихід Британії утворить «діру» у бюджеті, яка може сягнути 10,2 млрд євро.

Особливістю всіх цих процесів виступає те, що Брексіт збільшить фінансовий тягар для 27 держав-учасниць Союзу. Основними країнами, на які буде покладений увесь обов'язок відповідальності стануть найбільш економічно-розвинені країни, такі як Німеччина,

Франція. Наприклад, ФРН доведеться сплачувати на 3,8 млрд євро більше ніж тепер.

Увагу привертає те, що на неформальному саміті, який відбувся у лютому 2018 року у Брюсселі, обговорювались питання щодо майбутнього ЄС після Брексіт. Особлива увага була приділена саме формуванню довгострокового бюджету Союзу після офіційного виходу Великобританії на 2021-2027 роки. Так, Німеччина зауважила, що уряд готовий сплачувати більше, проте не всі держави-учасниці розділяють таку позицію. Наприклад, Нідерланди та країни Північної Європи зауважують – оскільки кількісний склад Євросоюзу став менше то і розмір бюджету повинен скоротитись. Проте на даний момент ЄС потребує додаткових витрат на оборону та безпеку, а отже казати про скорочення бюджету наразі є неможливим.

З огляду на це можна констатувати – наразі у Європейському союзі існує велика кількість проблем, основною з яких є кризові явища в економіці багатьох слабких держав, що доводиться компенсувати за рахунок бюджету сильних країн. А отже постає таке питання – чи готові такі потужні держави-учасниці, наприклад, як Німеччина чи Франція «годувати» ЄС, або в майбутньому це може стати однією з причин для виходу цих держав з Євросоюзу?

Також актуальним залишається питання імміграції. Попри те що міграція може справляти позитивний вплив, наприклад, Великобританія отримує кваліфікованих спеціалістів, країна все ж таки наголошує на здатності та бажанні здійснювати міграційну політику самостійно, не спираючись на закони Європейського Союзу та переслідуючи виключно власні інтереси. Так, за даними Національної служби статистики станом на грудень 2017 року чистий приплив мігрантів за цей рік знизився, а все більше громадян європейських країн залишають межі Британії. Однак досить рано робити висновки про те, чи є це тимчасовим явищем або початком нового європейського тренду. Досить важко розглядати питання саме щодо міграції, оскільки «Брексіт» закрий шлях до «туманного Альбіону» не тільки для мігрантів зі Сходу, але й обмежить поповнення ринку праці молодими спеціалістами, що може загострити таку проблему як дефіцит робочої сили. На мою думку, більшість держав-учасниць Європейського Союзу наразі не готові до постановки питання міграційної політики, як підстави виходу з ЄС.

На сьогоднішній день досить складно вести мову саме про політичні наслідки

«Брексіту». Застосування статті 50 Договору про Європейський Союз є прецедентом, а отже прогнозувати, чи вдасться хтось з інших держав-учасниць вдруге або втретє до застосування її положень досить важко. З одного боку можна наголошувати на тому, що проблеми у сфері економіки та міграції торкнулися не тільки Великої Британії, а й інших потужних держав у складі ЄС. Також важливого значення набуває те, якщо «Брексіт» все ж таки відбудеться, то процедура виходу з Євросоюзу буде реалізована на практиці та стане більш зрозумілою, що може виявитись вирішальним при прийнятті рішення про вихід з Європейського Союзу.

Питання про те, чи готові інші держави-учасниці долучитись до процедури виходу з Союзу є доволі неоднозначним. По-перше, це пов'язано з наслідками які їх очікують. Якщо Британія своїм прикладом покаже, що вихід з ЄС має свої позитивні результати – забезпечення кращого життя – то не є виключенням, що до такої процедури вдадуться й інші країни, і навпаки, якщо такий приклад буде протилежним – питання про відокремлення від Євросоюзу, скоріш за все, буде зведено нанівець. По-друге – компенсація, яку країна повинна буде заплатити за вихід з ЄС. Так, прем'єр-міністр Великої Британії Тереза Мей заявила, що сума розрахунків між Британією та Союзом становитиме 40-44 мільярди євро. На мою думку, таких захід є не скільки покаранням для Великої Британії, скільки ілюстрацією іншим країнам-учасникам, що їх чекає у разі виходу з ЄС.

Треба також зазначити, що на сьогодні «британські настрої» простежуються й в інших країнах. І хоча питання про вихід наразі не ставиться, проте послаблення процесу перетворення ЄС у «наддержаву» є доволі актуальним. Багато країн, такі, наприклад, як Голландія та Італія, Бельгія, Польща, Словаччина, Чехія та Угорщина не є прихильниками делегування значної частини своїх державних прерогатив і воліли б отримати їх назад. В той же час євроскептики здивовані тим, що жителі країн поза межами Європейського Союзу не полишають бажання

все ж таки долучитись до складу Союзу. До таких країн відноситься і Україна, де більшість населення підтримують ідею щодо майбутнього вступу до ЄС. Проте, скоріш за все, за умови консолідації країн-учасниць, вступ нових небагатих держав до ЄС стане неможливим.

Голова Європейської Ради Дональд Туск, повідомляючи німецькому виданню Bild, не приховував своєї думки з приводу того, що Брексіт матиме руйнівні наслідки і може стати початком кінця не тільки для ЄС, але й для усієї політичної цивілізації Заходу. Однак існує теорія про те, що навіть у часи політичної нестабільності та хаосу виникають не тільки проблеми та протиріччя, але й нові можливості. Я все ж таки схильна вважати, що вихід Британії з ЄС стане поштовхом до згуртованості країн-учасниць, а Європейський Союз і надалі буде ототожнюватись із простором свободи безпеки та справедливості. На аргумент цього можна наголосити таке:

- більшість британців завжди була переконана у тому, що їх країна повинна мати не скільки привілейований, скільки особливих статус у складі ЄС. Так, наприклад, на відміну від всіх «старих» держав Велика Британія не входить до Шенгенського простору, а лише формально бере участь у передбачених Шенгенським законодавством постановках про поліцейське і судове співробітництво, тим самим встановлює необхідність оформлення візи навіть для громадян країн-членів ЄС;

- країни-члени ЄС на сьогодні не в змозі передбачити наслідки виходу з Союзу, а отже не можуть на стільки ризикувати своїм положенням, яке сформувалось на даний момент;

- ЄС, задля недопущення виходу зі складу Союзу, вдається до покарань, тим самим звертаючи увагу інших учасників на те, що може відбутись безпосередньо з ними.

Я має віру у те, що підтримка миру, цінностей, добробуту своїх народів зможе залишитись ключовою метою у функціонуванні Європейського Союзу, а плідна співпраця між державами учасницями забезпечить реалізацію цих цілей.

Література:

1. Яковенко Н. Велика Британія в міжнародних організаціях: [навчальний посібник] / Н. Яковенко. – К.: Київський університет, 2011. – 400с.
2. Яковюк І.В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму / І.В. Яковюк // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: зб. наук. статей за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 травня 2016р. / редкол.: А.П. Гетьман, І.В. Яковюк, В.І. Самошенко та ін., - Х.: Право, 2016.- с. 25-29.

3. Грубінко А.В. Вплив Великої Британії на формування механізмів європейської політичної інтеграції (40-80 роки 20ст.): історико-правові аспекти / Андрій Грубінко // Тернопільський національний економічний університет – Актуальні проблеми правознавства. Вип. 3 (7). – 2016р. С.5-10

4. Грубінко А.В. Велика Британія в Європейській політичній інтеграції: історичні витоки «особливої» позиції та сучасність (до 70-ї річниці промов У. Черчіля у Фултоні та Цюриху) // Зовнішні справи. – 2016. - №4. – 36-39.

5. Економічні наслідки Brexit: три сценарії для Європи та Британії / [Л. Акуленко, С. Майструк, Д. Науменко] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/27/7051299/>

6. Європейська «наддержава» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2044453-evropejska-nadderzava-za-shemou-merkelollanda-so-nalakalo-polakiv.html>